Fundusz Górnośląski SA

Województwo Śląskie

Województwo Śląskie
Europejski Region Przedsiębiorczości 2021-2022

InterSilesia

Analiza rynkowa

KRÓLESTWO ARABII SAUDYJSKIEJ

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Rzeczpospolita Polska

Śląskie.

Unia Europejska
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

ANALIZA RYNKU

KRÓLESTWO ARABII SAUDYJSKIEJ

Przedmiotem niniejszego opracowania jest kompleksowa analiza rynków zagranicznych pozostających w zasięgu oddziaływania projektu InterSilesia - „Modelowanie działalności eksportowej przedsiębiorstw z sektora MŚP działających na terenie województwa śląskiego”.*

*Projekt realizuje **Fundusz Górnośląski S.A.** w partnerstwie z Województwem Śląskim. FGSA jest kluczową organizacją otoczenia biznesu w województwie śląskim, która aktywnie uczestniczy w realizacji polityki rozwoju regionu, tworzy warunki wykorzystywania środków krajowych i europejskich na rzecz jego rozwoju, inicjuje i angażuje się w projekty partnerskie zorientowane na wspieranie innowacyjnych procesów, organizuje usługi doradcze i szkoleniowe dla MŚP. Spółka posiada potencjał kadrowy w postaci specjalistów oraz solidną sieć współpracy w ramach realizacji przedsięwzięć finansowanych ze środków instytucji samorządowych i europejskich.*

*Wykonawcą analiz jest **INVESTIN sp. z o.o.** - Zespół Ekspertów i Analityków INVESTIN realizuje doradztwo strategiczne, prorozwojowe i proinnowacyjne dla przedsiębiorstw, instytutów naukowych, uczelni wyższych, Centrów B+R, JST, spółek skarbu państwa, a także osób fizycznych i innowatorów. INVESTIN świadczy usługi o najwyższym standardzie, wyróżniając się:*

- *Akredytacją Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii jako Instytucja Otoczenia Biznesu (Centrum Innowacji),*
- *Akredytacją Samorządu Województwa Mazowieckiego jako Mazowieckiej Instytucji Otoczenia Biznesu (Centrum Innowacji),*
- *Akredytacją Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w zakresie świadczenia usług doradczych i szkoleniowych w ramach Bazy Usług Rozwojowych (BUR),*
- *Certyfikatem wdrożenia Standardu Usług Szkoleniowo-Rozwojowych SUS 2.0 (międzynarodowy certyfikat jakości).*

**Projekt współfinansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa III Konkurencyjność MŚP, Działanie 3.5 Umiędzynarodowienie gospodarki regionu, Poddziałanie 3.5.2 Modelowanie działalności eksportowej MŚP.*

SPIS TREŚCI

1. Podstawowe informacje na temat wybranego rynku ... 3
1.1. Położenie geograficzne i uwarunkowania klimatyczne ... 3
1.2. Ustrój polityczny i podział administracyjny ... 3
1.3. Warunki wjazdu ... 4
1.4. System walutowy ... 5
2. Uwarunkowania ekonomiczne ... 6
2.1. Gospodarka Arabii Saudyjskiej w liczbach ... 6
2.2. Infrastruktura i transport ... 7
2.3. Współpraca międzynarodowa ... 7
2.4. Branże z dużym potencjałem rozwoju ... 9
2.5. Popyt i zapotrzebowanie na wybrane produkty ... 11
3. Współpraca między Arabią Saudyjską a Polską ... 11
3.1. Uwarunkowania prawne ... 11
3.2. Zawarte umowy dwustronne i wielostronne ... 12
3.3. System celny ... 12
4. System prawno-podatkowy ... 13
5. Zachęty dla Inwestorów ... 14
6. Uwarunkowania kulturowe ... 15
6.1. Mapa trendów marketingowych na rynku Arabii Saudyjskiej ... 15
7. Rekomendacje dla przedsiębiorców w zakresie rozpoczęcia działalności eksportowej na rynku Arabii Saudyjskiej ... 16
7.1. Podstawowe kontakty do instytucji wspierających przedsiębiorczość ... 16

1. PODSTAWOWE INFORMACJE NA TEMAT WYBRANEGO RYNKU

1.1. Położenie geograficzne i uwarunkowania klimatyczne

Królestwo Arabii Saudyjskiej to największy kraj Półwyspu Arabskiego. Zajmuje obszar wielkości Stanów Zjednoczonych na wschód od rzeki Missisipi. Ze względu na dużą powierzchnię Królestwo ma zróżnicowaną topografię. Równina przybrzeżna Tihama, która leży wzdłuż Morza Czerwonego, ma 1 100 km długości, 60 km szerokości na południu i stopniowo zwęża się na północy, aż do Zatoki Akaba. Na wschód od tej równiny leży łańcuch gór zwany Sarawat. Góry te wznoszą się do 9 000 stóp na południu i stopniowo opadają do 3 000 stóp na północy. Na wschód i na zachód od Sarawat zlokalizowane są doliny: Jazan, Najran, Tathleeth, Bisha, Himdh, Rumah, Yanbu i Fatimy. Na wschód od łańcucha znajduje się płaskowyż Najd, który rozciąga się na wschód do pustyni Samman, wydm Dahnaa i na południe do doliny Dwaser. Region ten jest równoległy do pustyni Ar-Rab al-Chali i zajmuje teren aż do Wielkiej Pustyni Nefud, a następnie granic Iraku i Jordanii. Na tym płaskowyżu znajdują się również góry, takie jak góry Twwaig, Al-Aridh, Aja i Salmah. Ar-Rab al-Chali w południowo-wschodniej części Królestwa zajmuje szacowany obszar 640 000 km2, na który składają się piaskowe wzgórza i pola lawy. Równina wschodniego wybrzeża ma długość 610 kilometrów i składa się z dużych obszarów piaszczystych i salin.

Klimat Arabii Saudyjskiej różni się w zależności od regionu ze względu na różnorodne cechy topograficzne. W wyniku podzwrotnikowego systemu wysokiego ciśnienia w Królestwie latem panują zwykle upały, a zimą chłód i deszcze. Klimat umiarkowany występuje w zachodniej i południowo-zachodniej części Królestwa – charakteryzuje się suchym gorącym latem i mroźną zimą na terenach śródlądowych oraz wysoką temperaturą i wilgotnością na obszarach przybrzeżnych. W większości obszarów Królestwa zimą i wiosną zwykle występują znikome ilości deszczu. Latem opady są znaczne w południowo-zachodnich górach. Wilgotność jest wysoka na zachodnich wybrzeżach i w górach prawie przez cały rok, a jej wartość spada w głąb lądu.[1]

1.2. Ustrój polityczny i podział administracyjny

Królestwo Arabii Saudyjskiej (AS) jest monarchią absolutną. W 2007 r. uregulowane zostały zasady sukcesji tronu – następca tronu, a w niektórych sytuacjach również król, wybierany jest przez Radę Wierności Tronu składającą się z najważniejszych członków rodziny królewskiej. Od 2015 r. władzę ustawodawczą i wykonawczą w państwie sprawuje król Salman bin Abdalaziz Al Saud, pełniąc jednocześnie urząd premiera. Funkcję wicepremiera i ministra obrony sprawuje pierwszy następca tronu, książę Muhammad bin Salman bin Abdulaziz Al Saud. Organem doradczym króla jest w całości mianowane (na 4 letnią kadencję) 150-osobowe Zgromadzenie Doradcze (*Madżlis Asz-Szura*).

Głównym państwowym organem gospodarczym jest Najwyższa Rada Ekonomiczna (*ang. Supreme Economic Council - SEC*), wdrażająca program reform ekonomicznych. W skład rządu AS wchodzą następujące ministerstwa gospodarcze: finansów; gospodarki i planowania; handlu i inwestycji; energii, przemysłu i zasobów mineralnych; środowiska, wody i rolnictwa; ministerstwo pracy i rozwoju socjalnego; rozwoju regionów miejskich i wiejskich; komunikacji i technologii informatycznej; transportu. Ministrowie oraz szefowie agend rządowych są odpowiedzialni przed królem i powoływani na 4 letnią kadencję (z możliwością ponownego powołania). Na prawach urzędów centralnych działają ponadto następujące agendy rządowe: Saudyjska Agencja Monetarna - odpowiednik banku centralnego (*Saudi Arabian Monetary*

[1] Oficjalna strona Głównego Urzędu Statystycznego Królestwa Arabii Saudyjskiej, https://www.stats.gov.sa/en/page/259, (dostęp: 30.04.2022).

Agency - SAMA); Saudyjska Generalna Agencja Inwestycji (*Saudi Arabian General Investment Authority - SAGIA*); Agencja Rynku Kapitałowego (*Capital Market Authority - CMA*).

W systemie politycznym Arabii Saudyjskiej nie funkcjonują partie polityczne ani związki zawodowe. Jednocześnie do życia powoływanych jest coraz więcej towarzystw, organizacji charytatywnych i stowarzyszeń zawodowych.

Od 2005 r. rady miejskie wybierane są w częściowych (1/2 składu) powszechnych wyborach. Do 2015 r., prawa wyborcze przysługiwały jedynie mężczyznom, od 2015 r. czynne i bierne prawo wyborcze przyznano również kobietom.[2]

W systemie okręgowym wydanym na mocy Rozkazu Królewskiego nr (1/92) z dnia 27.08.1412 H. Królestwo zostało podzielone na (13) okręgów administracyjnych. Każdy z nich jest podzielony na kilka prowincji gubernatorskich różniących się liczbą w zależności od regionu. Prowincje gubernatorskie dzielą się na mniejsze ośrodki (podgubernatorstwa) powiązane administracyjnie z daną gubernią lub emiratem. W emiracie, prowincji gubernatorskiej lub podgubernatorstwie znajduje się szereg osad związanych z nim administracyjnie.[3]

1.3. Warunki wjazdu

Obywatele polscy zamierzający wjechać na terytorium Arabii Saudyjskiej zobowiązani są posiadać ważny dokument podróży (paszport) oraz wizę. Wizy turystyczne można uzyskać online poprzez witrynę: https://visa.mofa.gov.sa/. W przypadku pobytu w celu wykonywania pracy obowiązuje wiza pracownicza lub na karta pobytu. W przypadku karty pobytu (*tzw. iqama*), pracownik musi posiadać saudyjskiego sponsora pobytu, który nadzoruje procedury związane z legalizacją pobytu i nadaniem statusu rezydenta. Sponsorem może być osoba indywidualna, kontrahent lub lokalny pracodawca. Rezydenci zobowiązani są do każdorazowego uzyskiwania pozwoleń na wjazd i wyjazd z Arabii Saudyjskiej (*tzw. Exit Re-Entry Visa*). W przypadku planowanego ostatecznego zakończenia pobytu w Arabii wymagane jest uzyskanie specjalnej wizy wyjazdowej (*tzw. Final Exit Visa*). Osobą prawnie upoważnioną do wnioskowania o wizy wyjazdowe dla pracownika jest wyłącznie sponsor. Ważność dokumentów wizowych określana jest wg kalendarza muzułmańskiego (*hidżra*), zgodnie z którym rok kalendarzowy liczy 354 dni, a więc jest o 11 dni krótszy od roku liczonego według kalendarza gregoriańskiego. Wiza miesięczna jest zatem ważna odpowiednio 29 lub 30 dni, a jej bieg rozpoczyna się w dniu przekroczenia granicy.

UWAGA: Ministerstwo Spraw Zagranicznych odradza wszelkie podróże na pogranicze saudyjsko-jemeńskie (Prowincje Dżizan, Nadżran, Asir) z uwagi na trwający w Jemenie konflikt zbrojny, a także w rejony przygraniczne z Irakiem (Północna Prowincja Graniczna). Na pozostałym terytorium Arabii Saudyjskiej zalecane jest zachowanie szczególnej ostrożności, zwłaszcza przebywając w Prowincji Wschodniej.

Niezależnie od powyższego z rekomenduje się unikanie samotnych podróży do niezamieszkanych górzystych i pustynnych obszarów kraju.[4]

Ostrzeżenia dot. COVID-19:

[2] Informator ekonomiczny Serwisu RP, https://www.gov.pl/web/arabiasaudyjska/ie, (dostęp: 30.04.2022).
[3] Oficjalna strona Głównego Urzędu Statystycznego Królestwa Arabii Saudyjskiej, https://www.stats.gov.sa/en/page/259, (dostęp: 30.04.2022).
[4] Oficjalna strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, https://www.gov.pl/web/dyplomacja/arabia-saudyjska, (dostęp: 30.04.2022).

Od 30.05.br. została wznowiona możliwość wjazdu do Królestwa dla podróżujących z ZEA, Niemiec, USA, Irlandii, Włoch, Portugalii, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Szwajcarii, Francji i Japonii. Ponadto podróżujący z Polski mogą wjechać do Królestwa np. z Holandii i Kataru. Ruch turystyczny jest nadal zawieszony. Możliwy jest wjazd do kraju dla obcokrajowców oraz możliwość opuszczenia kraju przez zaszczepionych Saudyjczyków (oraz dzieci poniżej 18 r.ż.). Osoby wjeżdżające do kraju, które nie ukończyły pełnego cyklu szczepień obowiązuje 7-dniowa kwarantanna instytucjonalna. Kwarantanna instytucjonalna nie dotyczy:

- Odpornych „*Immune*”[5] podróżnych wraz z towarzyszącymi im osobami poniżej 18 roku życia;
- Oficjalnych delegacji;
- Posiadaczy wiz dyplomatycznych, dyplomatów i zamieszkujących z nimi rodzin;
- Załogi statków żeglugi powietrznej oraz morskiej;
- Kierowców ciężarówek i ich asystentów;
- Osób związanych z łańcuchem zaopatrzenia medycznego zgodnie z wymogami Ministerstwa Zdrowia Arabii Saudyjskiej;
- Saudyjczyków, ich współmałżonków, ich dzieci oraz ich pomocy domowej. Nieodporni na COVID „*Non-Immune*” podróżni z powyższej kategorii powinni poddać się kwarantannie domowej przez okres 7 dni oraz 6-go dnia kwarantanny wykonać test PCR;
- Niezaszczepionych pracowników pomocy domowej towarzyszących zaszczepionym rezydentom. Niezaszczepieni podróżni z powyższej kategorii powinni poddać się kwarantannie domowej przez okres 7 dni oraz 6-go dnia kwarantanny wykonać test PCR.[6]

1.4. System walutowy

Walutą narodową Arabii Saudyjskiej jest rial saudyjski (﷼SAR), który dzieli się na 100 halala. W obrocie funkcjonują banknoty w nominałach 5 riali, 10 riali, 50 riali, 100 riali i 500 riali i monety - 1 rial, 2 riale, 50 halala, 25 halala, 10 halala, 5 halala i 1 halala.

Wszystkie banki w królestwie oferują usługi wymiany walut. Kantory znajdują się na lotniskach, w niektórych centrach handlowych i różnych innych miejscach na terenie całego kraju. Karty kredytowe, takie jak Visa, MasterCard i American Express, są akceptowane w całym królestwie. Powszechnie dostępne są również bankomaty.[7]

[5] Za odpornych podróżnych uważa się - według definicji GACA (General Authority of Civil Aviation) - Saudyjczyków lub rezydentów Arabii Saudyjskiej, których status aplikacja Tawakkalna określa jako „odporny” (Immune) oraz podróżnych nie mających statusu rezydenta lub wjeżdżających po raz pierwszy na teren Arabii Saudyjskiej, którzy na minimum 14 przed wjazdem na teren Królestwa otrzymali wszystkie wymagane dawki szczepionki zatwierdzonej przez Królestwo czyli: dwie dawki szczepionkek Pfizer/-BioNTech lub Oxford-AstraZeneca lub Moderna lub jedna dawka szczepionki Jansen (Johnson & Johnson). **Podróżni z wyżej wymienionej grupy powinni przedstawić zaświadczenie lub dowód szczepienia (w języku angielskim) zgodnie z wymogami określonymi przez Ministerstwo Zdrowia Arabii Saudyjskiej.**

[6] Oficjalna strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, https://www.gov.pl/web/dyplomacja/arabia-saudyjska, (dostęp: 30.04.2022).

[7] Oficjalna strona Głównego Urzędu Statystycznego Królestwa Arabii Saudyjskiej, https://www.visitsaudi.com/en/understand, (dostęp: 30.04.2022).

Wykres 1. Kurs riala wg NBP

Źródło: wnp.pl

2. UWARUNKOWANIA EKONOMICZNE

2.1. Gospodarka Arabii Saudyjskiej w liczbach

Arabia Saudyjska zajmuje 19 pozycję pod względem nominalnego PKB. Dług publiczny Królestwa w 2021 r. wynosił 250 241 mln USD (stosunek długu do PKB 30,02%), a dług publiczny per capita – 7 147 USD. Pod względem wskaźnika rozwoju społecznego (HDI), który jest wskaźnikiem używanym przez ONZ do pomiaru postępu społeczno-ekonomicznego, Arabia Saudyjska plasuje się na 41 miejscu w opublikowanej w 2019 r. tabeli 189 krajów, z wynikiem wynoszącym 0,854 pkt. Kraj ten znajduje się na 92 miejscu w rankingu Doing Business, jednocześnie w ostatniej edycji zestawienia, uwzględniono tę gospodarkę wśród 10 najbardziej ulepszonych pod względem klimatu biznesowego.[8]

Kiedy w 1932 r. ustanowiono nowoczesne Królestwo, Półwysep Arabski był społeczeństwem, które zależało od rolnictwa i handlu – zwłaszcza eksportu daktyli i handlu generowanego przez pielgrzymów przybywających do Mekki i Medyny. Zmieniło to odkrycie ropy naftowej w ilościach handlowych w 1938 roku. Podczas gdy baza gospodarcza Arabii Saudyjskiej nadal jest zdominowana przez ropę, która odpowiada za 80% dochodów eksportowych, w ostatnich latach Królestwo podjęło kroki w celu dywersyfikacji gospodarki. Obecnie produkty przemysłowe stanowią ponad 90 procent pozostałego eksportu Królestwa. Arabia Saudyjska eksportuje produkty petrochemiczne, tworzywa sztuczne, wyroby metalowe, materiały budowlane i urządzenia elektryczne do około 90 krajów.[9] Eksport w 2020 r. wyniósł 168 mld USD (spadek o 83 mld USD w porównaniu z 2019 r. przede wszystkim z powodu spadku cen węglowodorów). Głównymi partnerami eksportowymi są: Chiny (20%), Indie (11%), Japonia (10,8%), Republika Korei (8,6%), USA (5,4%), Singapur (3,4%), Tajwan (3%) i Francja (3%). Import towarów do Arabii Saudyjskiej w 2020 r. wyniósł 133 mld USD (spadek o 11 mld USD w porównaniu z 2019 r.). Na import Arabii Saudyjskiej składają się przede wszystkim: maszyny, urządzenia mechaniczne i sprzęt elektryczny (20% całkowitego importu), sprzęt transportowy i jego

[8] Serwis countryeconomy.com, https://countryeconomy.com/countries/saudi-arabia, (dostęp: 30.04.2022).
[9] Oficjalna strona Ambasady Arabii Saudyjskiej w USA, https://www.saudiembassy.net/economy-global-trade, (dostęp: 30.04.2022).

części (17,3%), chemikalia i produkty pokrewne (9,6%), metale (8,9%), tekstylia (5,4%) oraz produkty warzywne (5,3%). Głównymi dostawcami towarów były Chiny (17,8%), Zjednoczone Emiraty Arabskie (12,1%), USA (9%), Niemcy (4,8%), Japonia (4,4%) i Indie (4,28%).[10]

2.2. Infrastruktura i transport

W październiku 2021 r., Arabia Saudyjska uruchomiła krajowy fundusz infrastrukturalny, który będzie wykorzystywać strukturyzowane produkty finansowania, w tym dług, kapitał i gwarancje, „w celu zmniejszenia ryzyka inwestycji infrastrukturalnych dla lokalnych i globalnych inwestorów. Łączna wartość projektów zaplanowanych w ramach funduszu wynosi 53 mld USD.[11]

Drogi i linie kolejowe: Arabię Saudyjską pokrywa sieć dróg łączących główne regiony i miasta. W 2014 r. było to 151 tys. km dróg międzynarodowych, 102 tys. km dróg krajowych oraz 374 tys. km dróg lokalnych. Pod koniec 2014 r. było 204 tys. km dróg w budowie. Arabia Saudyjska intensywnie rozwija także sieć kolejową (pasażerską oraz przemysłową). W 2017 r. powstała Superszybka Linia Mekka-Medyna (450 km) oraz połączenie Rijad – Hail (640 km). Na ukończeniu jest budowa 6 linii (176 km, 85 stacji) metra w Rijadzie.[12]

Transport publiczny: Obsługiwana przez Saudi Public Transport Company (SAPTCO) flota składa się z ponad 2000 autobusów. Przewozi rocznie ponad 3 miliony pasażerów w dużych ośrodkach miejskich, takich jak Rijad, Dżudda, Dammam, Medyna i Mekka oraz do miast i miasteczek w całym kraju. Istnieje również 10 tras międzynarodowych, z których co roku korzysta blisko pół miliona podróżnych.

Porty lotnicze: Królestwo ma cztery międzynarodowe porty lotnicze: King Khalid International w Rijadzie, King Fahd International w Dhaheranie, King Abdulaziz International Airport w Dżuddzie i Prince Muhammad bin Abdulaziz International w Medynie. Istnieją również 24 lotniska regionalne i lokalne.

Porty morskie: Arabia Saudyjska ma 21 dużych, nowoczesnych portów, które ułatwiają rozwój przemysłowy. Porty saudyjskie odwiedza rocznie około 12 000 statków, to jest jeden statek co ok. 30 minut. W saudyjskich portach znajduje się blisko 200 miejsc do cumowania.

Droga Króla Fahda: kombinacja mostów i grobli o długości ok. 26 km, która łączy Arabię Saudyjską z wyspiarskim krajem Bahrajnem. Jest to druga najdłuższa grobla na świecie – jej konstrukcja składa się z pięciu mostów opierających się na 536 betonowych pylonach, z siedmioma nasypami na płytszych wodach Zatoki. Jeden z nasypów jest w rzeczywistości sporą sztuczną wyspą z zapleczem celnym i imigracyjnym, meczetem i restauracją.

Telekomunikacja: Głównym dostawcą usług telekomunikacyjnych jest częściowo sprywatyzowana Saudi Telecommunications Company (STC), jeden z największych operatorów usług telekomunikacyjnych na świecie.

2.3. Współpraca międzynarodowa

[10] Informator ekonomiczny Serwisu RP, https://www.gov.pl/web/arabiasaudyjska/ie, (dostęp: 30.04.2022)
[11] Strona internetowa Agencji prasowej Reuters, https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-arabia-launches-national-infrastructure-fund-with-blackrock-2021-10-25/, (dostęp: 30.04.2022).
[12] Polska Agencja Inwestycji i Handlu, Arabia Saudyjska. Przewodnik po rynku, 2018.

Poniżej przedstawiono wykaz organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Arabia Saudyjska[13]:

Tabela 1. Wykaz organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Arabia Saudyjska.

Nazwa organizacji	Skrót	Rok przystąpienia
Arabski Bank Rozwoju Gospodarczego w Afryce	ABEDA	1974
Afrykański Bank Rozwoju (non-RMC)	AfDB	1983
Arabski Fundusz Rozwoju Gospodarczego i Socjalnego	AFESD	1967
Arabski Fundusz Walutowy	AMF	1976
Bank Rozrachunków Międzynarodowych	BIS	N/A
Rada Arabskiej Współpracy Gospodarczej	CAEU	1964
Plan Kolombo do Spraw Współpracy i Rozwoju Gospodarczego Azji i Pacyfiku	CP	2012
Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa	FAO	1948
Grupa G-20	G-20	1999
Grupa G-77	G-77	1964
Rada Współpracy Zatoki Perskiej	GCC	1981
Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej	IAEA	1962
Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju	IBRD	1957
Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego	ICAO	1962
Międzynarodowa Izba Handlowa	ICC	N/A
Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca	ICRM	1963
Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju	IDA	1960
Islamski Bank Rozwoju	IDB	1973
Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa	IFAD	1977
Międzynarodowa Korporacja Finansowa	IFC	1962
Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca	IFRCS	N/A
Międzynarodowa Organizacja Hydrograficzna	IHO	2007
Międzynarodowa Organizacja Pracy	ILO	1976
Międzynarodowy Fundusz Walutowy	IMF	1957
Międzynarodowa Organizacja Morska	IMO	1969
Międzynarodowa Mobilna Organizacja Satelitarna	IMSO	1983

[13] Oficjalna strona internetowa Centralnej Agencji Wywiadowczej USA, https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/international-organization-participation/, (dostęp: 30.04.2022).

Interpol	Interpol	1956
Międzynarodowy Komitet Olimpijski	IOC	1965
Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (obserwator)	IOM	2007
Unia Międzyparlamentarna	IPU	2003
Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna	ISO	1972
Międzynarodowa Organizacja Telekomunikacji Satelitarnej	ITSO	19762
Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny	ITU	1949
Liga Państw Arabskich	LAS	1945
Agencja Wielostronnych Gwarancji Inwestycji	MIGA	1988
Ruch Państw Niezaangażowanych	NAM	1961
Organizacja Arabskich Krajów Eksportujących Ropę Naftową	OAPEC	1968
Organizacja Państw Amerykańskich (obserwator)	OAS	1980
Organizacja Współpracy Islamskiej	OIC	1969
Organizacja ds. Zakazu Broni Chemicznej	OPCW	1993
Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową	OPEC	1960
Stały Trybunał Arbitrażowy	PCA	2002
Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju	UNCTAD	N/A
UNESCO	UNESCO	1945
Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju Przemysłowego	UNIDO	1985
Agencja Narodów Zjednoczonych dla Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie	UNRWA (AdCom)	2005
Światowa Organizacja Turystyki	UNWTO	2002
Światowy Związek Pocztowy	UPU	1927
Światowa Organizacja Celna	WCO	1973
Światowa Federacja Związków Zawodowych	WFTU	N/A
Światowa Organizacja Zdrowia	WHO	N/A
Światowa Organizacja Własności Intelektualnej	WIPO	1982
Światowa Organizacja Meteorologiczna	WMO	1959
Światowa Organizacja Handlu	WTO	2005

2.4. Branże z dużym potencjałem rozwoju

Zgodnie z przyjętą strategią pn. „Wizja 2030", w Arabii Saudyjskiej realizowana jest szeroka gama reform gospodarczych, mających na celu stworzenie nowych możliwości biznesowych, wykorzystanie kluczowych aktywów strategicznych Arabii Saudyjskiej oraz stymulowanie wzrostu gospodarczego i dywersyfikacji gospodarki. W ramach Wizji 2030 wyróżniono następujące sektory inwestycyjne:

Przemysł chemiczny: Arabia Saudyjska to 5 największy rynek produkcji chemicznej na świecie, posiadający 10% udział w całkowitej światowej produkcji środków chemicznych. Zgodnie z Wizją 2030 zakłada się podwojenie wkładu tego sektora do krajowego PKB.

Technologie informacyjne: Wizja 2030 ma na celu przekształcenie Arabii Saudyjskiej w globalne centrum ICT, wspierane przez nowoczesne technologie i światowej klasy infrastrukturę cyfrową. Jako szczególnie istotny segment lokalnego rynku ICT wymienia się e-commerce, którego wartość szacuje się na 28,5 mld SAR.

Energia i woda: Rozwój odnawialnych źródeł energii jest kluczowym celem Wizji 2030. Królestwo ma obecnie największy rynek odsalania wody na świecie (20% globalnej zdolności odsalania) i traktuje priorytetowo uzdatnianie i ponowne wykorzystanie wody jako sposób na zwiększenie zrównoważonego rozwoju. Ponadto Arabia Saudyjska jest 6 gospodarką świata pod względem potencjału energii słonecznej i 13 pod względem lądowej energetyki wiatrowej.

Produkcja przemysłowa: Rozwój i wzrost potencjału przemysłowego i produkcyjnego Arabii Saudyjskiej jest katalizowany przez atrakcyjny ekosystem składający się z miast przemysłowych, dobrze rozwiniętej infrastruktury, wysokiej jakości dostaw mediów oraz dobrze rozwiniętej sieci logistycznej. Jednym z kluczowych segmentów saudyjskiej produkcji jest rynek Food&Beverage o wartości ponad 49 mld USD, który od kilku lat charakteryzuje się dynamicznym wzrostem (6% r/r).

Opieka zdrowotna i nauki przyrodnicze: Plany rozwoju sektora mają na celu osiągnięcie prywatyzacji świadczenia usług i rozwiniecie formuły PPP, podniesienie jakości opieki, zastosowanie wirtualnych platform opieki zdrowotnej oraz poprawę usług zdrowotnych poprzez zasadniczą reformę łańcucha dostaw.

Górnictwo i metale: Sektor górnictwa i przetwórstwa metali w Arabii Saudyjskiej znacznie się rozwinął w ostatnich latach. Na terenie Królestwa zidentyfikowano 15 komercyjnie opłacalnych minerałów, w tym jedne z największych na świecie rezerw tantalu i fosforanów.

Transport i logistyka: Zlokalizowana w sercu najważniejszych szlaków handlowych łączących trzy kontynenty, Arabia Saudyjska ma szansę stać się wiodącym centrum transportowym i logistycznym.

Turystyka, kultura i rozrywka: Zgodnie z Wizją 2030 przewiduje się, że wydatki gospodarstw domowych na rozrywkę wzrosną z 2,9% do 6,0% PKB, tworząc rynek o wartości 30 mld SAR. Całkowite inwestycje w projekty rozrywkowe za pośrednictwem firmy Saudi Entertainment Ventures wyniosą aż 2 mld USD.

Nieruchomości: Dla ambitnej i młodej populacji Arabii Saudyjskiej rynek mieszkaniowy ma kluczowe znaczenie. Wizja 2030 dostrzega to i przyjęła holistyczne podejście do opracowywania zrównoważonych światowej klasy rozwiązań mieszkaniowych w Królestwie. Inicjatywy obejmują przyjęcie nowych technologii, takich jak drukowanie 3D, wykorzystanie większej liczby

prefabrykowanych budynków, wykorzystanie robotów do budowy oraz zapewnienie zachęt dla partnerstw sektora prywatnego.[14]

2.5. Popyt i zapotrzebowanie na wybrane produkty

Arabia Saudyjska, jako największy finalny odbiorca polskiego eksportu (z uwzględnieniem re-eksportu) w gronie państw członkowskich GCC, jest jednym z najistotniejszych partnerów gospodarczych Polski w regionie MENA. W polskim eksporcie do Arabii Saudyjskiej dominują artykuły rolno-spożywcze, w tym produkty pochodzenia roślinnego oraz gotowe artykuły spożywcze, napoje i tytoń. Kolejne pozycje zajmują wyroby przemysłu elektromaszynowego i metalurgiczne oraz meble, pościel, materace, lampy, reklamy świetlne i budynki prefabrykowane, a także produkty przemysłu chemicznego i wyroby przemysłu drzewno-papierniczego. Polski Portal Promocji Eksportu wśród szczególnie perspektywicznych obszarów współpracy saudyjsko-polskiej wskazuje następujące sektory:

Sektor rolno-spożywczy: statystyka wskazuje na znaczący popyt na produkty takie jak: nabiał, mięso wołowe i drobiowe (w tym przetwory mięsne), przetwory warzywne i owocowe, wyroby piekarnicze i cukiernicze (w tym czekoladowe). Ze względu na postępującą profesjonalizację saudyjskiego sektora F&B, wysokim potencjałem odznaczają się również rodzime innowacyjne technologie, szczególnie w obszarze przetwórstwa.

Sektor chemiczny: potencjał eksportowy polskich produktów sektora chemicznego obejmuje szeroką gamę kategorii, w tym: tworzywa sztuczne (np. włókna syntetyczne), wyroby gumowe (np. opony samochodowe) i szklane (szkło budowlane i dekoracyjne), ceramikę, jak również kosmetyki (zwł. perfumy i wody toaletowe).

Sektor zdrowia, rozumiany jako potencjał polskich destynacji w zakresie turystyki zdrowotnej, ale także wyrobów takich jak: leki, kosmetyki, zaawansowane technologie (aparatura, wyposażenie ośrodków leczenia).

Przemysł drzewno-papierniczy, w zakresie półproduktów (tj. ścier drzewny, papier, tektura), jak i produktów – mebli, opakowań, art. higienicznych.

Przemysł metalurgiczny, w zakresie półproduktów (metali nieszlachetnych, metali kolorowych), jak i gotowych produktów – konstrukcji przemysłowych (np. kątowniki, rury, szyny kolejowe).

Sektor energetyczny, szczególnie w obszarze transferu wiedzy i technologii w zakresie projektowania i wykonawstwa obiektów energetycznych, a także dostaw urządzeń dla sektora (hardware i software).

Przemysł obronny, szczególnie w obszarze transferu wiedzy i technologii dla potrzeb sił zbrojnych i specjalnych (sprzęt, amunicja, środki ochrony osobistej, wyposażenia sanitarno-medyczne).[15]

3. WSPÓŁPRACA MIĘDZY ARABIĄ SAUDYJSKĄ A POLSKĄ

3.1. Uwarunkowania prawne

[14] Oficjalny serwis Programu KAS rządowego Wizja 2030, https://www.vision2030.gov.sa/thekingdom/invest/, (dostęp: 30.04.2022).
[15] Strona Portalu Promocji Eksportu, https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/arabia-saudyjska/223905,informacje-praktyczne- dla-polskiego-eksportera-arabia-saudyjska.html, (dostęp: 30.04.2022).

W maju 1995 r. w siedzibie ONZ, Ambasadorowie Polski i Arabii Saudyjskiej podpisali protokół o nawiązaniu stosunków dyplomatycznych. Od 1998 r. w Rijadzie działa Ambasada RP,a jesienią 2001 r. otwarto placówkę saudyjską w Warszawie.

Od 2004 r. obowiązuje Umowa Ramowa o współpracy w dziedzinie gospodarki, handlu, inwestycji, techniki, kultury, turystyki, młodzieży i sportu.

W 2010 r. Rada Ministrów udzieliła zgody na podpisanie konwencji w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania od uchylania się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu.

W fazie negocjacji pozostaje umowa o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji (tzw. BIT), gdyż na mocy Traktatu Lizbońskiego, kraje członkowskie UE nie mają możliwości samodzielnego negocjowania tego typu umów.[16]

3.2. Zawarte umowy dwustronne i wielostronne

Tabela 2. Umowy dwustronne pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Arabią Saudyjską.[17]

1.	
Tytuł umowy:	Umowa ramowa między Rządem RP a Rządem Królestwa Arabii Saudyjskiej o współpracy w dziedzinie gospodarki, handlu, inwestycji, techniki, kultury, turystyki, młodzieży i sportu.
Data podpisania:	11.10.2003
Data wejścia w życie:	19.08.2004
2.	
Tytuł umowy:	Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem KrólestwaArabii Saudyjskiej o współpracy w zwalczaniu przestępczości.
Data podpisania:	25.06.2007
Data wejścia w życie:	09.08.2008
3.	
Tytuł umowy:	Konwencja między RP a Królestwem Arabii Saudyjskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu oraz Protokół do Konwencji
Data podpisania:	22.02.2011
Data wejścia w życie:	01.06.2012
4.	
Tytuł umowy:	Umowa między Rządem RP a Rządem Królestwa Arabii Saudyjskiej wdziedzinie obronności.
Data podpisania:	08.12.2013
Data wejścia w życie:	26.11.2014

Źródło: Baza Traktatowa MSZ RP.

3.3. System celny

Taryfa celna we wszystkich państwach GCC ma charakter zunifikowany i w przypadku większości produktów importowanych wynosi 5%. Niektóre kategorie towarów objęte są taryfą protekcjonistyczną, w wysokości 12% lub 20%. Dotyczy ona wybranych dóbr produkowanych przez

[16]Informator ekonomiczny Serwisu RP, https://www.gov.pl/web/arabiasaudyjska/ie, (dostęp: 30.04.2022).
[17] Internetowa Baza Traktatowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, https://traktaty.msz.gov.pl/, (dostęp: 30.04.2022).

sektory gospodarki wyróżnione przez rząd jako priorytetowe. Istnieje obszerna lista produktów zakazanych ze względu na wrażliwość religijną. Zakaz obejmuje publikacje i dewocjonalia inne niż islamskie, wieprzowinę i jej przetwory, alkohol oraz pornografię. Artykuły te podlegają konfiskacie, a wwożący (w tym również członkowie oficjalnych delegacji i dyplomaci) mogą zostać ukarani grzywną. Wwóz i wywóz gotówki podlega ograniczeniu do 60 tysięcy SAR.

Tabela 3. Procedura eksportowa i importowa.[18]

	EKSPORT	IMPORT
Wymagana dokumentacja	• licencja eksportowa, • świadectwo przewozowe, • świadectwo zdrowia(dla produktów spożywczych i rolnych), • celna dokumentacja przewozowa, • dokumentacja opłat celnych.	• zaświadczenie wywozowe/wwozowe, • świadectwopochodzenia produktu lub towaru, • faktura, • deklaracja celna, • specyfikacja przesyłki.
Czas uzyskania dokumentacji	Dwa tygodnie	Trzy tygodnie
Koszt kontenera	935 USD	1054 USD

Źródło: Portal Promocji Eksportu.

4. SYSTEM PRAWNO-PODATKOWY

Podatek dochodowy: spółki kapitałowe będące rezydentami (od udziału akcjonariuszy spoza Arabii Saudyjskiej/GCC) oraz nierezydenci, którzy prowadzą działalność gospodarczą w Królestwie poprzez stały zakład, podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnychw wysokości 20%. Spółka zostanie uznana za spółkę rezydencką, jeśli została utworzona zgodnie z przepisami dotyczącymi spółek saudyjskich lub jeśli jej centralne organy kontroli i zarządu znajdują się w Królestwie.

Wysokość podatków: w Arabii Saudyjskiej obowiązuje 20% stawka podatku dochodowego od osób prawnych. Nierezydenci otrzymujący dochód ze źródła saudyjskiego mogą podlegać podatkowi u źródła według stawek od 5% do 20% w zależności od charakteru usługi:

Tabela 4. Stawki podatków.

Koszty utrzymania	2 0 %
Tantiemy, usługi doradcze i techniczne oraz międzynarodowe usługi telekomunikacyjne wypłacane na rzecz siedziby głównej lub spółki stowarzyszonej	15%
Płatności na poczet usług na rzecz centrali lub podmiotu powiązanego	15%
Usługi doradcze i techniczne oraz usługi telekomunikacyjne (inne niż płatności na rzecz siedziby głównej lub podmiotu stowarzyszonego), czynsz, bilety lotnicze lub fracht lotniczy lub morski; dywidendy, odsetki od pożyczek, składki ubezpieczeniowe lub reasekuracyjne.	5%
Wszelkie inne płatności	15%

Źródło: KPMG

[18] Strona Portalu Promocji Eksportu, https://www.trade.gov.pl/pl/analizy-rynkowe/azja/arabia-saudyjska/223905,informacje-praktyczne-dla-polskiego-eksportera-arabia-saudyjska.html, (dostęp: 30.04.2022).

Podatki pośrednie: obecnie nie funkcjonują żadne podatki pośrednie, z wyjątkiem ceł na niektóre towary importowane, które są pobierane według stawek od 5% do 20%.

Ceny transferowe: obecnie w Arabii Saudyjskiej nie ma formalnych zasad ustalania cen transferowych. Jednak saudyjskie organy podatkowe są w trakcie wprowadzania przepisów dotyczących cen transferowych zgodnych z obowiązującymi przepisami międzynarodowymi.[19]

5. ZACHĘTY DLA INWESTORÓW

Aby ułatwić inwestycje w Arabii Saudyjskiej, Królestwo oferuje specjalne zachęty przedsiębiorstwom zagranicznym i firmom międzynarodowym, które chcą otwierać swoje biura w Królestwie, aby promować działania klastrowe, zapewnić transfer wiedzy oraz przyspieszyć rozwój umiejętności i kompetencji w Królestwie.

- Programy pożyczkowe:
  - Program pożyczkowy na inwestycje publiczne/prywatne;
  - Program pożyczkowy na rozwój i reformy gospodarcze w krajach arabskich;
  - Ułatwienia w zakresie finansowania transakcji handlowych towarami pochodzenia arabskiego;
  - Ubezpieczenia od ryzyka politycznego i handlowego dla inwestycji oraz gwarancje kredytów eksportowych;
  - Finansowanie kapitałowe i dłużne dla przedsiębiorstw i projektów produkcyjnych w krajach członkowskich.
- Udostępnienie energii i usług komunalnych w miastach przemysłowych
- Programy wsparcia zatrudnienia:
  - Program Tamheer (szkolenia dla absolwentów saudyjskich);
  - Program wspierania wzrostu saudyzacji przedsiębiorstw;
  - Profesjonalny program wsparcia certyfikacji;
  - Program Doroob (platforma edukacyjna).
- Finansowanie kredytu eksportowego, gwarancja i ubezpieczenie
  - Saudi Industrial Decelopment Fund;
  - International Islamic Trade Finance Corporation;
  - Saudi Exim.
- Rozwiązania obszarowe:
  - Saudyjski Urząd Miast Przemysłowych i Stref Technologicznych (Modon);
  - Królewska Komisja ds. Jubail i Yanbu;
  - Urząd Miast Gospodarczych i Stref Specjalnych (ECZA);
  - Miasto Gospodarcze Króla Abdullaha (KAEC);
  - Narodowe Centrum Rozwoju Przemysłu.
- Zachęty finansowe dla B+R:
  - Inwestycje w wybrane lokalne i międzynarodowe projekty badawczo-rozwojowe, które mają potencjał do pobudzenia wzrostu gospodarczego i samowystarczalności kraju;

[19] Strona internetowa KPMG, https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2021/08/saudi-arabia-thinking-beyond-borders.html, (dostęp: 30.04.2022).

- Finansowanie nakładów inwestycyjnych, które nie prowadzą do wzrostu ocenianych zdolności produkcyjnych, ale potencjalnie poprawiają działalność lub operacje kredytobiorcy.

➢ Ulga podatkowa od kosztów wynagrodzeń i szkoleń w Arabii Saudyjskiej

➢ Pośrednia inicjatywa pożyczkowa dla MŚP[20]

6. UWARUNKOWANIA KULTUROWE

Język: arabski jest językiem urzędowym Arabii Saudyjskiej i głównym językiem używanym we wszystkich transakcjach i transakcjach publicznych. Angielski służy jako nieformalny drugi język w Królestwie i jest używany przez dużą część społeczeństwa. Wszystkie znaki drogowe są dwujęzyczne i zawierają informacje w języku arabskim i angielskim.

Godziny i warunki pracy: większość biur pracuje od niedzieli do czwartku, najczęściej w godz. od 8:00 do 18:00 lub (rzadziej) od 7:00 do 19:00 (z długą przerwą na lunch). Zgodnie z prawem tydzień pracy wynosi maksymalnie 48 godzin, a podczas świętego miesiąca Ramadanu muzułmańscy pracownicy pracują tylko 30 godzin tygodniowo.

Pozdrowienia: uścisk dłoni to standardowe powitanie pierwszego kontaktu w Arabii Saudyjskiej dla mężczyzn. Jeśli witasz kobietę, poczekaj, aż wyciągnie rękę, zanim zaoferujesz twoją. Podczas spotkań w szerszym gronie, pozdrów wszystkich obecnych na sali uściskiem dłoni, zaczynając od najstarszej osoby w pokoju, a następnie według stażu pracy. Saudyjczycy i inni Arabowie mogą przytulać się i/lub całować w policzek, nos lub czoło na znak szacunku. Jednak nie oczekuje się, że mężczyźni z zagranicy zrobią to samo.

Punktualność: spotkania i środowiska biurowe w Arabii Saudyjskiej, choć biznesowe, są zazwyczaj elastyczne i serdeczne. Spotkania raczej nie mają porządku obrad (lub nikogo, kto mógłby sporządzić protokół), a jako, że Saudyjczycy nie przywiązują dużej wagi do punktualności, często meetingi zaczynają się późno lub są odwoływane w ostatniej chwili.

Ubiór: spotkania wymagają formalnego stroju. Oznacza to garnitur i krawat dla obcokrajowców oraz strój narodowy (biały thobe, czerwono-biała chusta ghutra) dla mieszkańców. Wszystkie kobiety muszą nosić abaję (czarny płaszcz), chociaż kobiety cudzoziemskie nie muszą zakrywać głowy.

Prezenty: dawanie prezentów nie jest częścią etykiety biznesowej w Arabii Saudyjskiej.

Wizytówki: wizytówki wymieniane są (prawą ręką) na początku spotkania. Ważne, aby odnotować tytuł osoby, z którą prowadzone będą rozmowy, np. Szejk, Doktor lub Inżynier i używać go zwracając się do rozmówcy.[21]

6.1. Mapa trendów marketingowych na rynku Arabii Saudyjskiej.

[20] Oficjalny portal inwestycyjny Arabii Saudyjskiej, https://www.investsaudi.sa/en/investor/incentives, (dostęp: 30.04.2022).

[21] Serwis Expatica, https://www.expatica.com/sa/working/employment-basics/business-culture-in-saudi-arabia-72058/, (dostęp: 30.04.2022).

Wykres 2. Mapa trendów marketingowych na rynku Arabii Saudyjskiej.[22]

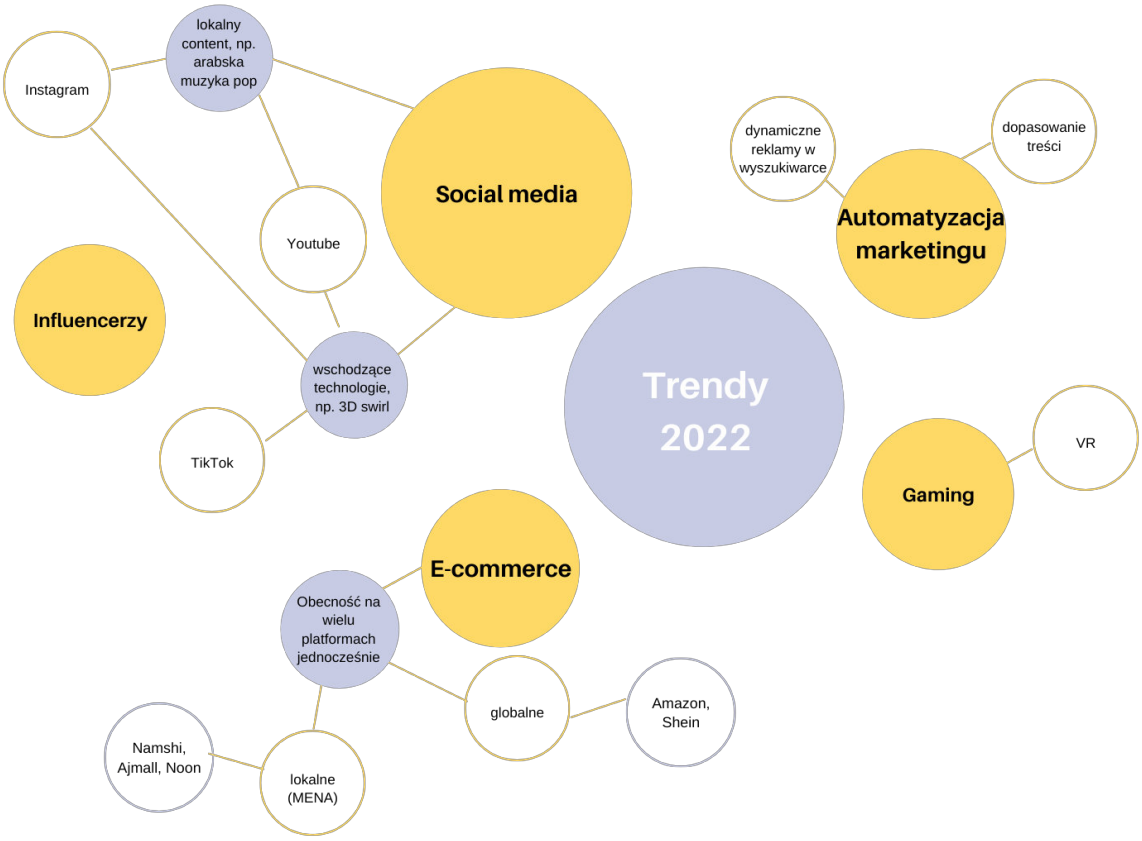

Źródło: Think with Google

7. REKOMENDACJE DLA PRZEDSIĘBIORCÓW W ZAKRESIE ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI EKSPORTOWEJ NA RYNKU ARABII SAUDYJSKIEJ

7.1. Podstawowe kontakty do instytucji wspierających przedsiębiorczość

Tabela 5. Wykaz najważniejszych kontaktów.[23]

1. Kierownik ZBH w Rijadzie	
Witryna internetowa:	https://www.paih.gov.pl/rynki_zagraniczne/Arabia_Saudyjska
E-mail:	radoslaw.kyc@paih.gov.pl
Telefon:	+966 532 567 366 **2. Ambasada RP w Rijadzie**
Witryna internetowa:	https://www.gov.pl/web/arabiasaudyjska/ambasada
E-mail:	rijad.amb.sekretariat@msz.gov.pl
Telefon:	+966 11 4549274, +966 11 4549089, +966 11 4508889
3. Izba Handlowo-Przemysłowa w Rijadzie	
Witryna internetowa:	https://chamber.sa/en/Pages/default.aspx
E-mail:	callcenter@rdcci.org.sa

[22] Serwis Think with Google, https://www.thinkwithgoogle.com/intl/en-145/collections/saudi-arabia-marketing-trends/,(dostęp: 30.04.2022).
[23] [23] Informator ekonomiczny Serwisu RP, https://www.gov.pl/web/arabiasaudyjska/ie, (dostęp: 30.04.2022).

Telefon:	0114040044
4. Saudyjska Agencja Prasowa	
Witryna internetowa:	https://www.spa.gov.sa/
E-mail:	wass2@spa.gov.sa
Telefon:	00966114019226 - 00966114019227 - 00966114019244 - 00966114019242
5. Riyadh Exhibitions Company Ltd.	
Witryna internetowa:	https://www.recexpo.com/en/index.asp
E-mail:	info@recexpo.com
Telefon:	(+966) 920024020

Źródło: Informator Ekonomiczny RP.